

O PERSONALITATE HARGHITEANĂ ÎN LUPTA PENTRU UNIRE - OCTAVIAN C. TASLAUAN

Nicolae Bucur

Momentul apariției Principatelor Unite este punctul care determină ireversibil statornicirea unui curent activ în favoarea Unirii - celei - Mari, de ambele părți ale Carpaților. În 1863, Alexandru Ioan Cuza lansează chiar un manifest "către frații de dincolo de munți", chemându-i la luptă comună pentru înfăptuirea visului secular al românilor de pretutindeni - realizarea unui stat național unitar. Evenimentele petrecute între 1863 și 1867 în Transilvania crează nădejdi puternice în rândul românilor de aici, în sensul câștigării definitive a drepturilor legitime de egalitate cu "cele trei națiuni" privilegiate și a începerii procesului de apropiere cu românii din principate. În 1864 însă Dieta de la Sibiu este înlocuită cu una clujeană, în care românii sunt în minoritate absolută, apoi se votează uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Începe un temeinic proces de deznaționalizare a românilor. Apare o lege electorală care prevede un cens enorm, ceea ce a făcut ca numai câteva infime procente dintre români să aibă drept la vot - adică, în ultimă instanță, de reprezentare în Parlamentul din Budapesta. A apărut o lege a învățământului, care încătușa practic școlile românească, reducând-o la câteva școli confesionale, absolut insuficiente pentru tineretul român, lipsind astfel întreaga naționalitate de posibilitatea de a se instrui și ridica prin cultură la nivelul de civilizație al epocii. Intelectualii români formați la școli maghiare sunt numiți în alte părți ale monarhiei, în Transilvania fiind numiți funcționari aduși din alte provincii ale Ungariei. Instituțiile de credit românești nu primesc dreptul de a investi în industrie ci numai în agricultură, sector fără beneficii sensibile într-o epocă de relativ avânt industrial. Proletarizarea urbană în continuă creștere numerică duce automat la deznaționalizare.

În aceste condiții istorice se naștea la Bilbor, sat din județul Harghita, la 1 februarie 1876, Octavian Tăslăuan. Din "Spovedaniile" sale aflăm că "Familia noastră e de origine din Moldova, de unde a trecut în Ardeal pe vremea fanarioților". Strămoșii, doi frați, preotul Toma și un țăran, din ținutul Tazlăului, precum va consemna, "au luat toiagul pribegiei, alungați de cine știe ce urgie și au trecut munții oprindu-se în Toplița de pe Valea Mureșului"². Aici localnicii i-au numit Tăzlăoani sau Tezlovani, deoarece proveneau de pe valea Tazlăului, întâmplându-se fenomenul, atât de bine cunoscut în lingvistică: numele de persoană (ca și numele de locuri) "pot fi date sau schimbate prin voința unui grup de oameni sau chiar a unui singur individ"³. Se cuvine aici precizarea că atât localitatea *Tazlău*, care este azi în județul Neamț, precum și apa Tazlău ce izvorește din munții Tarcăului se ortografiau înainte cu *s*, deci *Taslău*, așa cum reiese de altfel din vechile hărți topografice. "De aceea iscălim *Tăslăuanu*" - va preciza Octavian Tăslăuanu.

Tatăl, preotul Ioan Tăslăuanu, l-a îndemnat pe fiul său să caute în căminul bunicilor din schitul de pe Tazlău mărturii cu privire la arborele genealogic al familiei. Tăslăuanu va nota mai târziu: "Deși soarta m-a aruncat pe văile râurilor Tazlău, n-am ajuns să-mplinesc dorința tatii. Știu încă pe Tazlău e o veche biserică înălțată de Ștefan cel Mare pe la sfârșitul domniei sale"⁴. Referirile sale sunt desigur cele legate de mănăstirea construită aici în 1496-1497, de domnul moldovean; azi ea este monument istoric; ușa bisericii, datând din 1596, constituie o capodoperă de sculptură decorativă.

Ca și poetul Octavian Goga, O. Tăslăuanu, fiul al Bilborului, avea să vină pe lume tot pe "coloana vertebrală" a neamului. Satul său natal, aninat de crestele Carpaților, era unul din acele locuri care oferea imaginea deznădăjduită a trupului neamului despicat în două de stâlpii de frontieră ai anacronicului imperiu austro-ungar. În alcătuirea sa fizică și sufletească se vor îngemăna strămoșii: cei de pe Valea Tăslăului Moldovei și cei de pe Valea Topliței transilvănene. "Linia vieții sale, ca și a lui Goga, a fost trasată astfel de un sever determinism geografic, care nu-i putea indica altă misiune decât cea a înlăturării stâlpilor străini - lupta pentru desăvârșirea unității naționale"⁵. Determinismului geografic i s-au adăugat apoi percepțiile educației primite în familie și îndeosebi din partea tatălui, părintele Ioan. Acesta citea și comenta toate publicațiile care apăreau în Transilvania (Familia, Federațiunea, Observatoriul etc.), în acest fel, Octavian cunoscând de mic toate frământările românimii împilate. Copilul a fost crescut în cântecele vitejești din războiul neatârării, cântate de tatăl său, cu aceiași virtuozitate, ca și cântările altarului, care îi vorbea mereu de dorul și de posibilitatea unirii tuturor românilor⁶.

Urmează școala în satul natal apoi, la Gheorgheni, Brașov și în "Mica Romă" a ardelenilor, Blajul. Nefericitele dispoziții ale administrației maghiare, procesul memorandiștilor, educația în spirit profund românesc primite la Brașov și mai ales la Blaj, induc marcante sentimente naționale întregii sale generații. Clasa din care face parte își alege ca deviză pentru tabloul de sfârșit de liceu expresia "Venin vom lua, în foc ne vom scălda, pentru idealul nostru național", ceea ce face ca toți să fie eliminați fără exam. n de bacalaureat. Abia în 1895 i se permite să-l susțină la Năsăud. După episoade administrative la cancelaria notarială din Bicz și institutele de învățământ "Fratesc" și "Arnold" din Craiova, își satisface serviciul militar ca infanterist la Pola și Triest. În 1897, ca mai toți tinerii de va-loare din Transilvania, trece munții spre a veni la București. Aici se înscrie la Facultatea de Litere și Istorie și beneficiază de îndrumarea unor profesori de mare prestigiu intelectual în viața întregii țări: Titu Maiorescu, Dimitrie Onciul, Ovid Densusianu, Pompiliu Eliade, Grigore Tocilescu, C. Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți și, mai ales, Nicolae Iorga, care provăduia studențimii "un naționalism de muncă încordată". Ia contact direct cu tot ce are mai reprezentativ mișcarea ardelenilor de la București: Ioan Slavici, Ilarie Chendi, Ioan Bianu și mulți alții. Participa la treburile redacționale la revista presă-mănătoristă "Floare Albastră". Urmărește cu toată atenția mișcarea presă-mănătoristă inițiată de Spiru Haret, această frământare idealistă a intelectualității românești care spera în ridicarea țărânimii pe plan economic, social și moral, precum și viața organizațiilor politice și filantropice care încercau să atragă atenția străinătății asupra soartei românilor din Transilvania și Bucovina - în principal - și să-i ajute, pe toate căile, pe aceștia să-și conserve identitatea națională: "Societatea Carpații", "Transilvania" și în special "Liga Culturală" capătă astfel o cultură națională solidă, o viziune corectă asupra situației politice și culturale a vremii, stabilește contacte personale cu mari scriitori și publiciști români și se inițiază în domeniul mijloacelor tehnice prin care intelectualitatea română luptă pentru realizarea unirii. În 1902 i se propune și acceptă postul de secretar al Consulatului român din Budapesta. Sosirea sa în capitala Ungariei coincide cu o masivă înviorare a acțiunilor politice și culturale ale românilor. Partidul Național Român iese din "pasivism"; studențimea română din Budapesta editează o revistă intitulată Luceafărul; se înmulțesc "reuniunile" muzicale, literare, teatrale în diferite centre ale Transilvaniei. Întâlnirea cu revista "Luceafărul" este pentru Tăslăuanu cel mai nimerit prilej de a-și demonstra calitățile literare. Din "foaia unor studenți timizi" ei scoate în numai trei ani "revista cea mai citită și mai prezentabilă din România" - și o păcă cu o caracterizează Sextil Pușcariu în volumul "Călăre pe două veacuri".

Tăslăuanu nu merge câtuși de puțin la întâmplare. În primul rând începe să solicite colaborarea unor scriitori renumiți din România în paralel cu creșterea unei "generații a Luceafărului" despre care vorbesc din ce în ce mai des exegeții unor scriitori ca Ion Agârbiceanu, Elena Farago, Octavian Goga etc., identifică regionalismele fără circulație ale colaboratorilor săi transilvăneni, obligându-i apoi să folosească ortografia Academiei Române. Tăslăuanu încearcă și reușește să dea imaginea unității culturale a românilor de la acel moment, să intereseze puternic intelectualitatea și, mai târziu, țărănimea "de pe ambii versanți ai Carpaților", să impună imaginea unei viitoare Români de unită sufletește. Pentru cunoașterea literaturii de dincolo de munți în Transilvania, el publică texte inedite ale lui Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Duiliu Zamfirescu, George Coșbuc, I. Al. Basarabescu, Emil Gârleanu, C. Sandu-Aldea, Cincinat Pavelescu, Gh. Bogdan-Duică și acționează pentru răspândirea lucrărilor lui Octavian Goga, Sextil Pușcariu, Vasile Pârvan, Onisifor Ghibu - încă studenți în diferite centre universitare ale monarhiei. Alcătuiește numere tematice închinete unor momente istorice precum: 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare; 40 de ani de domnie carlistă; aniversarea lui Andrei Șaguna sau a unor personalități care sintetizau în cel mai înalt grad trăsăturile spiritualității românești: Mihai Eminescu, Vasile Alexandri, Ion Creangă, George Coșbuc, Ion Luca Caragiale, Alexandru Vlahuță sau ale pictorilor Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian. Aproape toate aceste numere sunt redactate și tipărite într-o continuă luptă cu cenzura, cu procurorii regimului, cu supraveghetorii Ministerului de Externe maghiar. Publică de asemenea culegeri de folclor, selecții, tocmai pentru a sluji scopului său de subliniere a unității etno-folclorice și lingvistice românești. Este imposibil de alcătuit în câteva pagini măcar un repertoriu tematic al "Luceafărului" și al scrierilor lui Tăslăuanu, astfel încât ne vom mărgini să-l cităm pe Vasile Avram, care, cu prilejul unei sesiuni de comunicări omagiale desfășurate în 1976 la Toplița, spunea: "Adunate la un loc, articolele semnate de el ar forma o enciclopedie de multe mii de pagini, în care cititorul ar regăsi toate problemele care au frământat opinia publică românească și internațională începând cu zorii veacului și până în anii dezlănțuirii celui de-al doilea război mondial: politică, economie, literatură și artă, filozofia culturii, educație, strategie și tactică militară, istorie, știință și tehnică, sociologie etc. de prisos să mai adăugăm că întreaga activitate publicistică și-a subordonat-o aceluiași ideal pentru care a trăit și luptat întreaga viață: propășirea neamului românesc, recucerirea poziției care de drept i se cuvine în contextul popoarelor civilizate".

"Luceafărul", care era revistă literar-artistică și, mai târziu, științifică, include în paginile sale portretele tinerilor "activiști" ai Partidului Național Român, ceea ce îl aduce în pragul suspendării. În atitudine în favoarea țăranilor răsculați în 1907, polemizează cu Semănătorul și Viața Românească, ceea ce îi atrage critici din parte unor mari scriitori, ca Iorga și Ibrăileanu. Publică un articol de nuanță cvasi-socialistă, cum este cel intitulat "Două culturi", ceea ce dovedește odată în plus caracterul său viu și independent. Pentru a se vedea până unde merge angajamentul său românesc ar fi suficient, cred, să evocăm un lucru mai puțin știut: ultimul număr din 1914 al Luceafărului, care bineînțeles nu mai ajunge în mâinile cititorilor, apare exact în ziua declanșării primului război mondial și este încasat ... armatei române. Devenit din 1906 secretar literar al "Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român" - Astra, cu masivitatea sa organizatorică însuflă oarecum îmbătrânitului organism o viață nouă. Editează "biblioteci populare", care ating în momentul dezlănțuirii primului război peste 1 milion exemplare. Organizează șezători literar-artistice la care iau parte în comun oameni de litere, teatru și muzică din România și Transilvania, editează o nouă serie a organului asociației "Transilvania", diseminează și reorganizează pe principii

mult mai simple "despărțămintele" asociației, organizează după modelele cele mai bune ale timpului Muzeul "Astrei" din Sibiu și organizează o mulțime de mici muzee locale, șezători sătești, reuniuni etc.

În primăvara anului 1906, când la București aveau loc marile manifestări patriotice organizate de Nicolae Iorga, revista *Luceafărul*, prin condeiful lui Octavian Tăslăuanu, sublinia: "Și iarăși va să vie ziua învierii naționale, când toată obștea neamului nostru va serba izbândirea unui gând pribeag încă ... *Întruparea ideii mari*... Mulți din multe părți nu putem să ne mărturisim credința, dar o purtăm cu sfințenie în suflet... și vor veni... vremuri când urmașii o vor rosti și fără de nici o frică: <<A înviat *neamul întreg* și credința în trăinicia lui>>"⁷.

Mereu cu sufletul, graiul și slova tipărită la viitorul limpede al acestui neam, cu pașii grăbiți spre "ținta finală: visul unității noastre", Tăslăuanu în 1909, la aniversarea a 50 de ani de la Unirea Principatelor, considerată ca "prima unire", avea să afirme: "Un neam care a dat dovadă că e în stare să trăiască clipe de înălțare și întinerire sufletească, cum a fost cea a primei Uniri, are dreptul să nădăjduiască într-un viitor mare, care îi va cere întreaga lui putere de viață pentru a putea fi o *podoabă a omenirii* și a naturii ce l-a creat"⁸. Și pentru Tăslăuanu, ca și pentru Barițiu, Slavici și Iosif Vulcan, una din căile cele mai sigure pentru pregătirea Unirii era așa cum arăta mai sus, *literatura*, cunoașterea reciprocă a scriitorilor români și de pe o parte și de pe alta a Carpaților, colaborarea lor comună la revistele românești din orice parte a neamului, pătrunderea lor în sufletul românesc de *retutindenii*⁹.

Mobilizat în primul război în armata habsburgică, Tăslăuanu profită de primul prilej și trece munții la București, unde împreună cu ceilalți reprezentanți ai transilvănenilor de toate vârstele și formațiile intelectuale, inițiază o imensă propagandă în favoarea ieșirii României din neutralitatea, și intrarea ei împotriva asupritorilor românilor din provinciile înstrăinate. Publică două volume: "*Trei luni pe un câmp de război - ziarul unui român ofițer în armata austro-ungară ce a luat parte cu glotașii români din Ardeal la luptele din Galiția*" (1915), retipărit în franceză și engleză și "*Hora obuzelor - scene și icoane din război*" - culegere de reportaje și nuvele, considerată de unii exegeți întâia carte literară din lume inspirată de războiul mondial. Aici apare pentru prima dată motivul omului mănăsat să lupte contra conaționalilor săi și revolta tragică, motiv ce va rodi sub pana mai inspirată a lui Liviu Rebreanu în "Pădurea Spânzuraților". După intrarea țării în război (la Iași militaează activ și perseverent pentru înființarea și organizarea Corpului Voluntarilor Români), Tăslăuanu îndeplinește funcția de ofițer cu informațiile pentru zona Târlău-Trotuș, ceea ce îl situează direct în mijlocul teatrului de operațiuni care a adus o nemuritoare faimă armatei românești.

La 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, Marea Adunare a poporului român din Transilvania consfințește definitiv actul istoric al Unirii Transilvaniei cu România. Ca o recunoaștere a meritelor sale, Tăslăuanu este numit membru al Marelui Sfat Național din Ardeal, organ ales de Adunarea de la Alba Iulia. La primele alegeri parlamentare (noiembrie 1918) este desemnat în parlament ca deputat de Tulgheș. Tot în acest an este ales și vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români. Între 13 și 16 noiembrie 1920 Tăslăuanu deține funcția de ministru al Comerțului și Industriei iar între 16 noiembrie și 31 decembrie al aceluiaș an, pe cea de ministru al Lucrărilor Publice. Va demisiona din guvern la 1 ianuarie 1921 din pricina atacurilor furibunde ale presei liberale, fiind jignit și batjocorit de politicienii vremii, în interesele cărora lovise prin reformele care le inițiasă.

Octavian C. Tăslăuanu nu va uita de prima sa "dragoste", cea pentru revista "Luceafărul", pe care o reeditează, la București începând cu 1 ianuarie 1918 ca "revistă pentru literatură și artă". La 1 martie 1919 ia ființă Institutul de Arte Grafice "Luceafărul", rea-

lizându-se astfel o veche dorință a lui Tăslăuanu. Concomitent, întemeiază la Cluj Tipografia și Institutul de Arte Grafice "Ardealul". De la 1 ianuarie 1920, "Luceafărul" va avea în redacție, pe lângă Octavian C. Tăslăuanu, și doi secretari de redacție: Al. Busuioceanu și Nichifor Crainic, ultimul fiind înlocuit peste puțin timp cu Gala Galaction. Datorită faptului că directorul revistei este antrenat tot mai mult în treburile politice, nemaivând timp efectiv pentru Luceafărul, această publicație își va încheia definitiv existența la 1 mai 1920.

"Cu Octavian Tăslăuanu se stinge (la 22 octombrie 1942 n.n.) unul dintre frunzații reprezentativi ai generației ardeleni care a pregătit și a înfăptuit unirea Transilvaniei și Banatului cu țara mamă", scria Ghiță Popp în articolul publicat cu ocazia morții lui O. C. Tăslăuanu la 24 octombrie 1942.

NOTE

1. Octavian C. Tăslăuanu, *Spovedanii*, București, 1976, ediție îngrijită de Gelu Voican și Vasile Netea, p. 17.
2. Ibidem.
3. Al. Graur, *Nume de locuri*, București, 1972, p. 7. paragraful 3.
4. O. C. Tăslăuanu, *op. cit.*, p. 18.
5. V. Netea, *Octavian C. Tăslăuanu*, Miercurea-Ciuc, 1978, p. 20.
6. O. C. Tăslăuanu, *op. cit.*, p. 42-44.
7. "Luceafărul", nr. 1. 1 aprilie 1907.
8. Idem, nr. 4, 16 februarie 1909.
9. V. Netea, *op. cit.*, p. 134.

A PERSONALITY FROM HARGHITA IN THE STRUGGLE FOR UNION, OCTAVIAN CODRU TĂSLĂUANU (Summary)

Born on february 1st 1876, in Bilbor village, Harghita county, Octavian C. Tăslăuanu will become one of the representative leaders of the Transylvanian leaders, who prepared and made the union of Transylvania with the mother country.

This study represents the activity of the publisher, writer and man of culture, who was Octavian C. Tăslăuanu, for the Romanian culture and the making of The Great Romania. The great moments which marked his life are presented: his activity at "Luceafărul" magazine, his managing of Astra, his struggle to render his nation complete, as well as his activity as a writer and a publicist.

Thus, the portrait of a complex personality is painted, which is worth having a special place in the glorious gallery of the men of our nation.